

БОГДАН ТРИФУНОВИЋ

УДК 004.738.1

Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“, Чачак

ИНТЕРНЕТ ЋОШАК 2008

Сажетак: У тексту су анализирана три сајта из области библиотечно-информационе делатности, који разноврсним приступима одређеним питањима струке доприносе већој информисаности и усавршавању савременог библиотечног радника (сајт електронског часописа D-Lib, речник синонима UNBIS Thesaurus и пројекат „Отворена библиотека“).

Кључне речи: интернет, библиотеке, веб сајтови, електронски часописи, D-Lib, базе података, електронско издаваштво, тезауруси, синоними, речници, UNBIS, The Open Library, електронске књиге.

Сајт електронског часописа D-Lib (<http://www.dlib.org>) (ISSN 1082-9873; DOI 10.1045/dlib.magazine) пример је успешног интернет издаваштва. Часопис је у потпуности посвећен истраживањима и развоју дигиталних библиотека, са темама које покривају области нових технологија, апликација, примењених софтверских решења, друштвени и социјални контекст дигитализације итд. Издавач часописа је америчка „Национална корпорација за иницијативу у истраживањима“ (Corporation for National Research Initiatives-CNRI), објављује се двомесечно и целокупан садржај свих до сада објављених бројева слободно је доступан. Први број објављен је још јула 1995. године, дужи низ година часопис је излазио месечно и до сада је „штампано“ укупно 134 броја, што D-Lib чини најдуговечнијим и сигурно једним од најзначајнијих часописа који се бави дигитализацијом из перспективе библиотечке делатности. Сви објављени чланци и прилози прошли су кроз поступак рецензије, што гарантује висок ниво стручности и релевантности текстова.

Примарни циљ часописа дефинисан је кроз „правовремену и ефикасну размену информација заједнице дигиталних библиотека“. Од свог покретања 1995. године D-Lib је прерастао у незаобилазну референцу дигитализације и пројеката дигиталних библиотека широм света. Од фебруара 2007. године иза часописа материјално стоји и „D-Lib алијанса“, што је, у суштини, неформална организација институција и установа, чији је једини задатак подршка даљем излажењу часописа у слободном приступу (Open Access).

Веб сајт часописа D-Lib својом једноставношћу дизајна, а надасве прегледношћу, може послужити као пример онлајн издаваштва. Сви текстови у часопису дати су у HTML формату, на енглеском језику, са сажетком и детаљним списком референци коришћених за рад. Објављени бројеви могу се прегледати по садржају, док је претраживање свих текстова омогућено преко кључних речи. Ауторски индекс и индекс наслова помоћна су библиографска средства за претраживање целокупне базе часописа. Вреди напоменути да овај сајт представља и веома значајан репозиторијум информација о дигиталним библиотекама и дигитализацији уопште. Наиме, он садржи најаве конференција, семинара, радионица из области дигитализације, као и последње вести о сличним дешавањима, односно изводе из медија о одржаним скуповима, иницијативама или пројектима који су урађени или су још у току. Посебан део веб сајта резервисан је за приказ неке актуелне дигиталне библиотеке или колекције у свету, са свим релевантним информацијама које је припремила особа задужена за ту колекцију/библиотеку, односно која је учествовала у њеном стварању.

Речник синонима (тезаурус) Библиографског информационог система Уједињених нација (UNBIS Thesaurus, <http://lib-thesaurus.un.org/LIB/DHLUNBISThesaurus.nsf>) представља вишејезичну базу података на интернету, која садржи терминологију коришћену за анализу докумената и осталог материјала, релевантну програмима и активностима Уједињених нација. Овај речник синонима, у суштини, представља званични лексикон појмова и термина коришћених од стране агенција Уједињених нација (УНЕСКО, Светска банка, Светска здравствена организација...), а рад на њему започет је 1981. године. Актуелна, четврта верзија речника по први пут равноправно заступа све званичне језике УН: арапски, кинески, енглески, француски, руски и шпански. Творац речника је библиотека која носи име Дага Хамаршелда (Dag Hammarskjöld Library), генералног секретара УН од 1953. до 1961. године. Библиотека Дага Хамершелда је специјална библиотека у оквиру Уједињених нација, посвећена раду УН и потребама запослених и дипломатских мисија.

Мултидисциплинарност речника огледа се у преко 100 категорија или области, којима су покривене делатности и програми УН, а ради боље прегледности све категорије су организоване у 18 група категорија. У њима су

садржани појмови који се јављају у свеобухватном раду агенција, са прецизним и конзистентним објашњењима. Једна од заступљених категорија је и „Документација, библиотечко-информациона делатност и реферални рад“ (група 15 - Култура, број категорије 15.05.00) са 158 предметних одредница, односно појмова који се дефинишу. Ту су заступљени појмови као што су: *абстракт, ириситиу информацијама, ауторство, библиографија, библиографска контрола, био-библиографија, каталози, каталогизација, библиотеке (сви типови), класификација, база података, дигитална библиотека, дигитална заштита, реџисар, информација, међубиблиотечка позајмица, веб сајт, интернет*, итд. Заступљени појмови, практично, покривају највећи део рада и делатности савремене библиотеке, без обзира на тип или величину. Избором неког од појмова кориснику се отвара прозор са вишејезичним приказом сродних термина, као и појмова који су у некој вези са изабраним. У комбинацији са објављеним „Библиотекарским терминолошким речником“ (Народна библиотека Србије, пројекат започет 2000), коме се може приступити на адреси <http://btr.nbs.bg.ac.yu/>, проширује се употребљивост тезауруса, па заинтересовани библиотечки радници на свега две адресе могу добити објашњења и адекватне преводе великог броја стручних термина.

Речник синонима стално се допуњује новим појмовима, као и категоријама, па постојећа верзија никако није коначна. За библиотечко-информациону делатност релевантне информације налазе се у још неким категоријама. Због тога у оквиру веб сајта постоји претраживач речника, поред већ стандардног метода прегледања целокупног материјала, односно категорија, према абecedном редоследу. Претраживање речника омогућено је за пун текст записа у бази података (претраживање пуног текста) или само за имена појмова и сродних термина (тзв. једноставно, основно претраживање). Приликом претраживања могу се користити и Булови оператори „и“ и „или“ за сажимање добијених резултата. Резултати претраживања приказују се према абecedном реду, а не релевантности одређеног записа на упит. У случају неких појмова или синонима који се користе у већем броју категорија, то може да буде проблем за добијање најрелевантније информације: на упит „библиотека“ („library“) претраживач даје као резултат 23 категорије, од којих је прва по редоследу „заштита докумената“ (document preservation). Ипак, без обзира на овај мањи пропуст, UNBIS речник синонима представља изузетно вредан вишејезични извор информација, који се одлично може комбиновати са поменутиим „Библиотекарским терминолошким речником“.

Пројекат „Отворена библиотека“ (The Open Library, <http://www.openlibrary.org>) настао је на основу иницијативе Интернет архиве (Internet Archive, <http://www.archive.org/index.php>), непрофитне организације са седиштем у Калифорнији, која се бави архивирањем веб сајтова, електронских доку-

мената и осталих културних артефаката у дигиталном облику. Интернет архива је чланица „Алијансе за отворени садржај“ (Open Content Alliance), удружења посвећеног креирању колекција у дигиталном облику на веб сајтовима какав је The Open Library. Основна идеја водила „Отворене библиотеке“ налази се у жељи иницијатора да путем једног веб сајта покаже како могу да изгледају књиге у електронском облику. При том се инсистира да сва издања буду у слободном приступу преко интернета, без обзира на географско порекло аутора или издавача.

Већ сам улаз на сајт указује на необичност оваквог приступа објављивања књига на интернету: крајње сведени дизајн презентације, где је пажа у потпуности посвећена књигама. Веб сајт пружа основне податке о пројекту и иницијативи „Слободне библиотеке“, као и о коришћеним технологијама – за потребе пројекта развијена је потпуно нова врста базе података и wiki софтвер на коме почива сајт. База података искоришћена је за потребе претраживања наслова, аутора и, што је можда најважније, целокупног текста објављених књига. С обзиром да је у питању wiki софтвер, регистровани корисници сами уређују и додају дигиталне колекције у библиотеку, што је такође био један од услова за почетак рада на „Отвореној библиотеци“ (садржај који стварају корисници). Библиографски подаци за сваку књигу воде се према MARC записима, а класификација је урађена према класификационој шеми Конгресне библиотеке, тако да пројекат потпуно одговара важећим библиотечким стандардима. Међутим, на сајту је најављено да се пројекат неће ограничити само на једну врсту класификације књига, већ ће бити укључено више врста и начина класификације, са намером да сви такви записи буду присутни у највећем електронском каталогу на свету, WorldCat. Остаје да се види да ли ће ова амбициозна замисао заиста и функционисати.

Вероватно најлепши део „Отворене библиотеке“ резервисан је за прегледање заступљених књига у колекцији. Примењени интерфејс један је од визуелно најупечатљивијих и најбржих на интернету, са одличним решењем симулације окретања страна, као код читања штампаних књига. Скениране књиге су одличног квалитета када су у питању оштрина приказа слова и читљивост текста, што је велика предност код електронских издања. Као што је већ речено, омогућено је претраживање пуног текста издања, са одличним начином истицања тражене речи у тексту, али и постављања бугмаркера на свим странама књиге где се реч појављује. Преузимање књиге могуће је у pdf, txt или DjVu формату, може се наручити и штампање књиге, али се та услуга наплаћује. За сваку публикацију корисницима је омогућено да се упознају са детаљима, попут колекције у којој се налази публикација, издавача, језика публикације, установе или појединца који је поставио публикацију на веб сајт. Посетиоци, односно читаоци, могу оценити сваку публикацију, док се на истом месту налази линк до детаљног MARC

записа за прегледану публикацију. У фази израде је опција зумирања текста, која је веома корисна за особе са слабијим видом, док су нека издања објављена и као аудио књиге, што је вероватно јединствена карактеристика обједињавања два формата електронских издања. Наравно, преузимање звучног записа (као .m3u документа) потпуно је слободно.

INTERNET CORNER 2008

Summary

Abstract: This text presents three websites about Library and Information Science, which are significant for LIS theory and practice in various means and as an information sources for modern librarians (website of electronic journal D-Lib, UNBIS Thesaurus and The Open Library project).

Key words: Internet, libraries, websites, electronic journals, D-Lib, database, thesaurus, UNBIS, The Open Library, digital books.

Bogdan Trifunovich

